

DOI 10.51558/2490-3647.2021.6.1.409

UDK 159.922:316.61

Primljeno: 15. 11. 2020.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Halima Sofradžija, Maja Turnšek

SOCIJALNA INTERAKCIJA I ISKUSTVO DRUGOG

Dijalektika odnosa Ja-Drugi, kao prvi odnos zajednice, govori prije svega o komunikaciji. Komunikacijski lanac u koji svojim rođenjem ulazi svaka pojedinačna ljudska egzistencija, ukazuje na složen ciklus interaktivnosti. Mozaik iskustava koji ostvarujemo u čitavom spektru odnosa, uvijek je u okviru nekog socijalnog sklopa. U “postojanju sa Drugim” raskrivamo cijelu izrazito kompleksnu mrežu međuzavisnih odnosa. Čovjek kao *društveno biće, biće zajednice*, u neprekidnom je susretanju i interakciji u društvu, koje se može shvatiti kao okvir njegovog događajnog svijeta. Pod utjecajem inovativnih tehnologija stvara se nesumnjivo jedna sasvim nova kultura koja transformira društveni prostor i otvara mogućnost novih oblika interakcije.

Ključne riječi: socijalna interakcija; komunikacija; Drugi; društveni realitet; susret

UVOD

Polazeći od razumijevajuće otvorenosti čovjeka za sebe samog, u neumornom nastojanju samorazumijevanja, kao i u njegovom odnosu prema svijetu, gdje uvijek pored svoje egzistencije susreće i egzistenciju Drugoga, ovdje dodirujemo i tematiziramo upravo situaciju zajedničkog bivanja kao fundamentalnu situaciju same ljudske egzistencije. Obraćajući se Heideggerovoj filozofiji, razumijevamo i na stanovištu smo da bitak jest uvijek “postojanje sa drugim” (Sofradžija 2005) gdje ostvarujemo komunikaciju, zapravo raskrivamo cijelu izrazito kompleksnu mrežu međuzavisnih odnosa. Svako od nas je, na sasvim specifičan način, definiran komunikacijskim ulogama koje ostvarujemo u situacijama, okolnostima, vezama i

odnosima u koje smo uronjeni i u koje uranjamo kontinuirano, što je svakodnevna ljudska avantura, svima nama poznata, gdje po prirodi svog socijalnog bića neposredno iskušavamo situaciju zajedničkog bivanja sa drugima. Dijalektika odnosa Ja-Drugi, kao prvi odnos zajednice, govori prije svega o komunikaciji. Brojni autori iz najrazličitijih oblasti, antropologije, psihologije, komunikologije, mediologije, filozofije, sociologije, ukazuju, svaki na svoj način, da je u kulturi komunikacije *sve komunikacija*, budući da ne postoji kultura bez komunikacije, kao što je i sam čovjek, po svojoj prirodi, *biće komunikacije*. Komunikacijski lanac u koji svojim rođenjem ulazi svaka pojedinačna ljudska egzistencija, ukazuje na složen ciklus interaktivnosti i također neosporno ukazuje na cijeli jedan niz odvijanja najrazličitijih događaja i iskustava. Pojednostavljeno i simbolički možemo to nazvati “mozaik iskustava” u spektru odnosa koji se ostvaruju u društvenom realitetu.

MOZAIK ISKUSTAVA I DRUŠTVENA STVARNOST

Komunikacijski lanac i sva sadržajnost koja se unutar njega odvija, dakle, cijeli jedan mozaik naših nanizanih iskustava, a svi se evidentno nalazimo nužno u polju socijalnih sila, zapravo je jedan nepregledni šareni kaleidoskop ljudskih odnosa. Komunikacijski lanac ukazuje na kompleksnost interakcije. Giddens također u svojoj *Sociologiji* neće propustiti, niti bi mogao, da govori o ovom pitanju društvene interakcije i stvarnosti, naročito zato što društvena stvarnost nije statična, niti je ikada u stanju mirovanja, ona se neprekidno ostvaruje kroz ljudske interakcije. Ne treba posebno naglašavati da čak i proučavanja naizgled sasvim beznačajnih oblika društvene interakcije imaju svoje značenje i ulogu, te mogu biti od naročite važnosti za mnoge istraživače iz različitih znanstvenih oblasti; posebno je to vrijedno za socijalnu psihologiju, kao i samu sociologiju, o čemu će između ostalih, govoriti i Giddens u poglavlju koje je naslovio *Društvena interakcija i svakodnevni život* (2003: 86-112). U okviru ovog naslova autor će ukazivati na neosporno izrazitu vrijednost samog proučavanja društvene interakcije u svakodnevnom životu, naime, svi veliki društveni sistemi zapravo zavise od postojećih i ustaljenih obrazaca društvene interakcije u kojima svakodnevno učestvujemo. Socijalna interakcija označava recipročan utjecaj pojedinaca ili grupa, posredovan komunikacijom, a mnogi autori smatraju da se društvo može promatrati upravo kao “sistem individualnih interakcija”. Kako smo već prethodno rekli, razumijevanje društvenog odnosa kao *interakcije* i uopće istraživanje same interaktivnosti zauzima posebno mjesto u sociologiji, koja opet unutar sebe obuhvata mnoštvo teorijskih pristupa, koji mogu iz najrazličitijih

aspekata otvarati neko pitanje koje jest predmet znanstvene analize; dakako, poduhvat istraživanja i spoznavanja pitanja o kojem ovdje govorimo poduzele su i brojne druge nauke, ne samo sociologija. U okviru fundamentalne ontologije, koju kod poznatog njemačkog filozofa Heideggera čini egzistencijalna analitika tubivstvovanja (bivstvjuće koje smo mi sami) egzistirajuće biće “opaža sebe samo ukoliko je postalo sebi transparentnim jednako izvorno u svojem bitku kod svijeta i subitku sa drugima, kao konstitutivnim momentima njegove egzistencije” (1988: 167). Sve što opstoji *jest s drugim* – “biti s drugim” prema Martinu Buberu nije samo bitna određenost čovjeka, nego je univerzalni princip na kojem je strukturiran svijet kao cjelina (Wisser 1988). U svom poznatom spisu *Ja i Ti*, Buber, začetnik modernog koncepta dijaloga i dijaloške teorije komunikacija, ukazuje na bit ovog susreta – u svijetu u kojem se odvijaju neprekidne interakcije sam odnos Ja i Ti je odnos *uzajamnosti i neposrednosti*. Svakodnevica za Buberu “nije jednoličnost lanca kojim se svaki dan produžava za novu beznačajnost”, nego je prostor u koji čovjek dospijeva do svojih *moćnosti*, svakodnevica je dan za Sve. Neki motivi i ideje Buberove dijalogike prepoznaju se i kod G. Simmela, teoretičara koji se bavio osnovnim fenomenima dijaloškog života (intimnost, vjernost, zahvalnost, bliskost..) a kojeg su zanimala naizgled neupadljiva, gotovo banalna, beznačajna svakodnevna ponašanja, tek prividno samorazumljiva. Nema sumnje da je Buberova filozofija dijaloga nezaobilazna, poticajna i značajna kod savremenih zastupnika dijaloške komunikacije. Koncept dijaloga, o čemu piše Šahinpašić, “ima svoja teoretska uporišta u mnogobrojnim znanstvenim disciplinama, i to: filozofiji (posebno moralnoj filozofiji i etici), psihologiji i sociologiji, te komunikologiji (i različitim komunikološkim disciplinama, poput retorike, interpersonalne komunikacije, odnosa s javnošću i strateškog komunikacijskog menadžmenta, te odnosne/relacijske komunikologije). Taj teoretski okvir predstavlja polaznu tačku za razmatranje dijaloške komunikacije” (Šahinpašić 2013).

Čovjek je *biće dijaloga* u društvu gdje se odvijaju neprekidne interakcije i gdje nas postojanje drugih dira u zajedništvu, što je uvijek otvorena mogućnost neiscrpnih susretanja, napokon, ljudi se “svakodnevno suočavaju sa velikim i zbunjujućim mnoštvom interakcija” (Ritzer 2009). Mozaik iskustava koji ostvarujemo u čitavom spektru odnosa, u beskrajnom odvijanju nanizanih događaja, okolnosti, nepreglednih susreta, situacija, u kontekstu socijalne empirije nužno otvara brojna pitanja. Čovjek je “biće situacije” (Jaspers), okolnosti ga nesumnjivo bitno određuju, uvijek je u okviru nekog socijalnog sklopa, ili, kako bi to rekao Zvonarević, u svakom trenu nalazi se u određenoj konkretnoj životnoj situaciji koja sadrži i podrazumijeva niz

dinamičkih sila i elemenata (Zvonarević 1985: 164). Naime, upravo taj odnos čovjeka i sredine, koji se ostvaruje u određenoj životnoj situaciji uvijek je aktivan odnos *uzajamnog utjecaja*, dijalektički odnos, podsjeća Zvonarević, a kasnije na tragu toga detaljnije ukazuje na mehanizme i karakteristike psihosocijalne interakcije. Društvo se može shvatiti kao okvir događajnog svijeta čovjeka; sve promjene u društvu neumoljivo obilježavaju pojedinačna egzistencijalna zbivanja, napokon, čovjek kao biće zajednice neminovno je upućen, već po prirodi svog bića, na društvo koje određuje njegovu ljudsku svakodnevicu, koja jest u povijesnim zadanim okvirima njegov društveni realitet i društvena stvarnost. Ili, kako bi to još jasnije rekao jedan od predstavnika Frankfurtske škole, Erich Fromm – “kada se čovjek rodi, za njega je već spremna pozornica” (Fromm 1989 : 36). U dugoj ljudskoj povijesti, na toj već spremnoj pozornici susretao se Drugi kao suprotstavljeni stranac, kao podjarmljeni Drugi, kao nepriznati Drugi, kao prognani Drugi. Prognanici, azilanti, migranti, apatridi, sa svojim iskustvima stoje naspram svijeta u kojem “politika priznavanja” Drugoga ima svoju trajnu aktualnost. Najveći dio svog života Elias Canetti je proveo u egzilu, rođen je iste godine kada Jean Paul Sartre i Mihail Šolohov. Takva iskustva pripadaju i Jacobu Morenu, koji je razvio sociometriju, a na koga je ostavio utjecaj Martin Buber. Pojavnost i postojanje Drugoga rađa najrazličitijim iskustvima u povijesti, to “susjedstvo drugoga” o kojem govori Gadamer; “živjeti kao drugi drugoga”, ta čovjekova temeljna zadaća važi kako u najmanjem tako i u najvećem mjerilu, odnosno, vrijedi i za velike ljudske zajednice, za narode i za države. Naime, to je i drugost koja poziva, te koja pridonosi vlastitom susretu sa sobom samim (Gadamer 1997: 24). Napokon, razumijevanje da je čovjek “grupocentrično biće” (Zvonarević), *biće zajednice, društveno biće*, koje kao takvo, kao konkretna pojedinačna ljudska egzistencija nije samo sebi dovoljno, ono traži Drugoga, u neprekidnom je *susretanju* i suodnosu sa drugima i poziva nas da prepoznamo kompleksnu mrežu međuzavisnih odnosa.

Mozaik iskustava je mozaik odnosa; naprosto, u jednom ovozemaljskom danu, u stanju neprekidne privremenosti, u vrtlogu i izazovu svakodnevnog bivanja, stalnog usudnog ljudskog hoda, u svojim nebrojenim mogućnostima, raskrivaju se slojevi najraznovrsnijih ljudskih stanja, misli, osjećaja, djelovanja, interpretacija (opažanje je već interpretativno djelovanje). U nesmirivoj vrevi životnih susretanja naši odnosi sa drugima boje svijet najrazličitijim bojama, rađaju čitavim spektrom osjećaja, dajući “odjeke u duši”; ponekada je to ostvareno iskustvo bliskosti, ponekada je traganje za nekom prihvatljivom a možda prijeko potrebnom formom distance, ne ulazeći u moguće razloge takvih traganja (napokon, ne uči li nas, na neki sasvim specifičan

način, pojava pandemije COVID da distanca postaje sve prihvatljivije i normalnije stanje na gotovo svim razinama ljudskih odnosa). Treba podsjetiti da je pitanje **distance** istraživao Georg Simmel, kao i cijeli jedan niz teoretičara, dajući bitne klasifikacije kada je ovaj fenomen u pitanju. Jedan od najsnažnijih aspekata Simmelove sociologije svakodnevnog života, prema G. Ritzeru, upravo je način na koji svakodnevne interakcije prelaze u šire društvene strukture (Ritzer 2009 : 89-100). Ukazujući na posredne interakcije, u društvu koje je sve više posredovano tehnologijom, ne čini se slučajnim da Giddens upravo u poglavlju koje je posvetio pitanju društvene interakcije, a koje smo već prethodno u tekstu pomenuli, kao zaključak cijelog poglavlja navodi – neophodnost blizine (Giddens 2003:109). Objasnjenje ukazivanja na neophodnost blizine Giddens vezuje za autore Deidre Boden i Harvey Molotch, koji su izučavali ovaj fenomen u okviru društvene interakcije. U nizu autora koji su se bavili ovim pitanjem, Giddens će pomenuti i E. Goffmana, jednog od predstavnika simboličkog interakcionizma, koji govori o postojanju koncentrirane interakcije, koju naziva **susret** – veliki dio našeg svakodnevnog života sastoji se neosporno od neprekidnih susreta sa drugim ljudima. Na tragu govora o susretanju, ne možemo ne spomenuti Heideggera koji u svom poznatom djelu *Bitak i vrijeme* ukazuje da je upravo bitna karakteristika Drugih *da susreću*, ljudska povijest je povijest *susretanja* sa drugima u zajedničkom svijetu, zajedničkoj stvarnosti. Biti-jedan-za-drugoga, jedan-protiv-drugoga, jedan-bez-drugoga, prolaziti-jedan-mimo-drugoga, ne-ticati-se-jedan-drugoga (Heidegger 1988:138), te brojni drugi modusi koji se uspostavljaju u iskušavanju svijeta govore o međudjelovanju, međuodnošenju sa drugima; sav taj raznovrsni skup interakcija karakterizira svakidašnji skupa-bitak, bivanje sa drugima.

INTERAKCIJA U TEHNOSFERI/ TEHNOSOCIJALNOST

Pod utjecajem novih tehnologija stvara se primjetno jedna sasvim nova kultura, unutar koje se prepoznaju i uspostavljaju nove vrijednosti, nove društvene sadržajnosti i novi oblici interaktivnosti. Primjena novih tehnologija transformira društveni prostor, evidentno mijenja načine susretanja, komuniciranja, upoznavanja, učenja, poslovanja, transporta, putovanja, igre, zabave; također mijenja se na poseban način razumijevanje kategorija prostora i vremena. Odavno smo već zakoračili u “kodirani svijet” gdje je za pristupe određenim sadržajima i mogućnost ostvarivanja kontakta nužno postavljanje i učitavanje određenog koda/kodova/šifre, ažuriranje tehničkih sistema, da bi ušli u *virtualni svijet*. Manuel Castells savremenu kulturu naziva *kulturom*

stvarne virtualnosti i u *Uspunu umreženog društva* tome posvećuje cijelo poglavlje (2000: 356) kao i u *Internet galaksiji* (Castells 2003). Internet galaksija je “nova komunikacijska okolina” jer budući da se komunikacija nalazi u samoj srži ljudskih djelatnosti, sva područja društvenog života bivaju modificirana sveprožimajućim primjenama Interneta (Castells 2003: 301). Naprosto, danas govorimo o *preobrazbi društvenosti*, koju bi neki savremeni teoretičari nazvali dramatičnom, jer na specifičan način redefinira bitne pojmove: zajednice, povezanosti, bliskosti, interaktivnosti, komunikacije, identiteta, samog društva i kulture, što je neosporno tema koja postaje sve prisutnijom u znanstvenoj literaturi. Globalizacija kao najizraženiji proces našeg doba donosi nove oblike nelagode, koji su opkolili savremenog čovjeka. Jedna od njih je nelagoda s medijima, uronjenost i posredovanost u hipermedijskom okruženju. Impresivan je broj znanstvenih radova koji istražuju fenomen nove društvenosti. Za mnoge autore virtualni prostor, u koji svakoga dana ulaze milijarde ljudi, na razini je artifičijelnog života, na sasvim nov i specifičan način se prepoznaje u jednoj mjeri kao *simulacija* društvenosti u okviru tehnosfere. Simulacija oblikuje stvarnost (Zerzan, Baudrillard). Simulacija društvenosti, zamjenska društvenost, trenutno ostvariva društvenost, neograničena društvenost... Ipak, blještavilo vara. Čini se da je umreženi svijet zapravo, simbolički rečeno, svojevrsna digitalna krletka. Sam naslov autorice S. Turkle sasvim dovoljno govori: *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other* (2011). Castells također neće propustiti spomenuti ovu autoricu kada ukazuje da virtualne zajednice pružaju dramatičan novi kontekst za promišljanje o ljudskom identitetu u doba Interneta (Castells 2003: 133).

Kakav je dakle **susret** sa Drugim u tehnosferi? Posredovan. Bitno obilježje savremene kulture je *posredovanost*. Tehnosocijalnost se raskriva u ostvarivanju društvenosti putem tehnologije, a sama tehnologija je *medij* u doslovnom smislu, “ona posreduje percepcije, način prisjećanja, oblikovanje identiteta” (Čačinović Puhovski 2001: 12). Inovativna tehnologija ostvaruje mogućnost oblikovanja identiteta u virtualnosti, da se iz toga iskusi transformacija socijalnih odnosa, sa svim onim što iz takvih poduhvata slijedi. Interaktivne društvene mreže podrazumijevaju ekran, *kulturu slike* i posredovanost; dakle, naša postmoderna stvarnost je kultura globalnog ekrana, gdje je sve udaljeno u predstavu. *Posredovanost* komunikacije tehnologijom znači da govorimo o *kulturi na-daljini*, gdje se komunikacija odvija u kibernetičkom prostoru, tehnosferi, unutar koje ostvarujemo *teleprisutnost* (Sofradžija 2020). Scott Lash će ukazati na to da danas teško možemo postići i ostvariti svoju društvenost bez tehnološkog sistema, bez posjedovanja uređaja/stroja/mašine, još jasnije, bez “sučelja sa strojevima”. Dakle, u vrijeme umreženog društva interakcija

koja se posredstvom tehnologije realizira neosporno stvara novi socijalni realitet; za neke savremene teoretičare to simbolički naprosto nalikuje “velikom korektivnom zahvatu na društvenom tijelu” (Čaćinović Puhovski). Prethodno postavljeno pitanje: kakav je, dakle, **susret** sa Drugim u tehnosferi? – poziva nas da razumijemo prirodu i karakter susreta u tehnokulturi. Vratimo se Goffmanu i njegovom razumijevanju susreta. Goffman je smatrao da se najveći dio društvenog života može razdvojiti na život “na sceni” i onaj “iza kulisa”. Zapravo je *Life on the Screen* život “na sceni”, gdje individue “igraju svoje uloge” u susretanju drugih što je na specifičan način “predstava na sceni”. Goffman nije doživio ekspanziju društvenih mreža u punini i nije vidio nove oblike interaktivnosti i komunikacije, a sam esej Sherry Turkle, tako znakovitog naslova *Life on the Screen* (1995) napisan je mnogo godina nakon Goffmanove smrti. No, “život na sceni” o kojem je govorio Goffman prepoznaje se danas i na medijskoj pozornici, na globalnoj društvenoj agori, kao oblik “života na mreži” u virtualnom svijetu, gdje se susreću *drugi*, ostvaruje socijalna interakcija, investira u “ulogu” samopredstavljanja, u vlastitu vidljivost. Nasuprot tome, život “iza kulisa” je svijet i prostor gdje ljudi odlažu svoje kostime i rekvizite, napuštaju sav taj stvoreni dekor, spuštaju maske; dakle, kada su ljudi sigurni da su iza scene, u svojoj privatnosti, sklonjeni, oni se na neki način opuštaju i ne kontroliraju kao kada su “na sceni”, izloženi prosuđivanju i pogledu Drugoga. Život na ekranu (*Life on the Screen*) je uronjenost u simulaciju, svijet tehnologije jest svijet simulacije. U tom smislu, možemo se u konačnici složiti sa Giddensovom konstatacijom da novi medijski oblici komunikacije i susretanja radikalno mijenjaju način na koji se ljudi sporazumijevaju i dolaze u dodir, ali ipak, po svemu sudeći, čak i u vremenima kada je mnogo lakše posredno ostvariti kontakt, ljudi i dalje neupitno više cijene autentičan susret i neposrednost. Svijest o tome, možemo zaključiti, ukazuje da je neosporno vrijedno odvažiti se štiti neposrednost u svijetu koji je sve više posredovan.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Pitanje socijalne interakcije i susretanja Drugog ima svoju trajnu aktualnost. U društvu se odvija mnoštvo uporednih interaktivnih odnosa. Niz je pitanja koja se mogu otvoriti i razložiti propitivanjem socijalne interakcije i odnosa prema Drugom. Dakako, neka od tih pitanja tiču se politika priznavanja Drugoga, u njegovoj pojavnosti i “drugotnosti” [kod Levinasa nalazimo podnaslov *Drugi i Drugi* (1976: 194)], jer kakav bi bio svijet lišen mnogostrukosti. Ulaskom u odnos sa drugima, pokreću se procesi čiji je ishod nepredvidljiv; neizvjesnost i krhkost su bitne

karakteristike “ljudskih stvari”, kako je svojevremeno ukazivala Hannah Arendt (1991), u životu nema nikakvog jamstva da će naša potreba za bliskošću i povjerenjem s drugim ljudima biti uvijek ostvarena. Pitanje Drugog uključuje i razumijevanje socijalnog kapitala, poverenja i solidarnosti (koji se u svim vremenima prepoznaju kao izrazito oskudan resurs); potom pitanje identiteta koji se formira u složenim društvenim mrežama, jer na proces izgradnje identiteta izrazito utječe socio-kulturna sredina u dinamici odnosa sa drugima. U iskušavanju svijeta i ostvarivanju interakcija, također, iskušavamo i ostvarujemo u različitim intenzitetima i stupnjevima mogućnosti bliskosti i distance, udaljavanja, razumijevanja i nerazumijevanja, privlačenja, prihvaćanja, simpatije ili antipatije; upravo na osnovu karaktera interakcija unutar neke grupe moguće je mjeriti kvalitet odnosa među članovima same grupe, o čemu je govorio utemeljitelj sociometrije Jacob Moreno. Svaka socijalna relacija je svojevrsna komunikacija, ostvarivanje i iskušavanje granica slobode (Sartre 1983). Dakle, sve su to polja i teme koja otvara pitanje socijalnih interakcija i pitanje Drugog, ali i više od toga: sve su to zasebne i vrlo kompleksne cjeline koje pokazuju složenost društvene stvarnosti kao takve. U stvarnosti “svi smo samo Drugi među Drugima” (Ricoeur). U današnjem svijetu, koji je kapilarno prožet tehnologijom, “život na Mreži” već odavno je postao stvarnost savremenog čovjeka, unutar koje on na poseban način ostvaruje svoju društvenost. S obzirom na činjenicu da se u tehokulturi umreženog društva način komunikacije mijenja, kao i sama razina i kvalitet komunikacije, pogotovo zbog trenutnog ostvarivanja interakcije na mreži, to je promijenilo način susretanja sa drugima. Nesumnjivo, već i površno otvaranje ove teme ukazuje da pitanje socijalne interakcije i iskustvo Drugog traži konstantnu “odvažnost izricanja” jer je to jedno od središnjih, usmjeravajućih i nezaobilaznih pitanja razumijevanja društva.

LITERATURA

1. Arendt, Hannah (1991), *Vita activa*, August Cesarec, Zagreb
2. Adžajlić Dedović, Azra, Halima Sofradžija, Irma Deljković, Sanela Šadić (2005), *Nasilje u porodici – razvojna studija u Bosni i Hercegovini*, Institut za kriminologiju i sigurnosne studije Fakulteta kriminalističkih nauka u Sarajevu, Ambasada USA Odjel za odnose sa javnošću
3. Castells, Manuel (2003), *Internet galaksija*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
4. Castells, Manuel (2000), *Uspón umreženog društva*, Golden marketing, Zagreb

5. Čačinović Puhovski, Nadežda (2001), *Doba slika u teoriji mediologije*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb
6. Damnjanović, Milan (1984), *Racionalnost protiv racionalizma – aspekti filozofije novoga doba*, Svjetlost, Sarajevo
7. Fejzić-Čengić, Fahira (2016), *Nelagode s medijima*, Dobra knjiga, Sarajevo
8. Fromm, Erich (1989), *Bjektstvo od slobode*, Nolit, Beograd
9. Giddens, Anthony (2003), *Sociologija*, Ekonomski fakultet, Beograd
10. Heidegger, Martin (1988), *Bitak i vrijeme*, Naprijed, Zagreb
11. Lash, Scott (2001), "Technological Forms of Life", *Theory, Culture & Society*, 18(1), 105-120.
12. Levinas, Emmanuel (1976), *Totalitet i beskonačno – ogled o izvanjskosti*, Veselin Masleša, Sarajevo
13. Ritzer, George (2009), *Savremena sociološka teorija i njeni klasični koreni*, Društvena misao, Beograd
14. Said, Edward (2005), *Razmišljanja o egzilu*, <http://www.zarez.hr/clanci/razmišljanja-o-egzilu> ; pristupljeno 25. 10. 2020.
15. Sartre, Jean-Paul (1983) *Biće i ništavilo*, Nolit, Beograd
16. *Sociološki leksikon* (1982), Savremena administracija, Beograd
17. Sofradžija, Halima (2005), "Xenophobia as Political Fact: Contemplating Xenophobia in a Political Philosophy Framework", In: Pajnik, Mojca (ur.), *Nation States and Xenophobias*, Mirovni institut, Ljubljana, 35-42.
18. Sofradžija, Halima (2020), "Technosociality and the Rise of the Network Society", In: Karabegović, Isak (eds.), *New Technologies, Development and Application III*, NT 2020., *Lecture Notes in Networks and Systems*, 128., Springer, 432-436.
19. Šadić, Sanela, Fahira Fejzić-Čengić, Halima Sofradžija (2014), "Problem solidarnosti i povjerenja u vrijeme globalne krize društva", *Sarajevski žurnal za socijalna pitanja*, 3 (1-2), 117-131.
20. Šahinpašić, Asim (2013), "Javni radio-televizijski sistem u Bosni i Hercegovini: online komunikacija, sadržaj i participacija", *Medijska istraživanja*, 19, 1, 105-135.
21. Turkle, Sherry (2011), *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*, Basic Book, New York
22. Zvonarević, Mladen (1985), *Socijalna psihologija*, Školska knjiga, Zagreb
23. Wisser, Richard (1988), *Odgovornost u mijeni vremena – Vježbe pronicanja u duhovno djelanje*, Svjetlost, Sarajevo

SOCIAL INTERACTION AND THE EXPERIENCE OF THE OTHER

Summary:

The dialectics of relation Me - Other as the first relationship of the community speaks, above all, about communication. The communication chain that every human existence enters into by its birth, points to the complex cycle of interactivity. The mosaic of experiences acquired in the entire spectrum of relations, is always framed by certain social context. Through existence with the Other, we discover the complex network of interdependent relations. Having been influenced by innovative technologies, the society creates a brand new culture, that transforms the social interactions and it is an invitation for creating some new types of interactions.

Keywords: social interactions; communication; The Other; social reality

Adresa autorica
Authors' address

Halima Sofradžija
Univerzitet u Sarajevu
Fakultet političkih nauka
mima8@hotmail.com

Maja Turnšek
Univerza v Mariboru
Fakulteta za turizem
maja.turnsek@um.si